

IQTISODIY RIVOJLANISHNING IKKI OMILI: YASHIL IQTISODIYOT VA MAKROIQTISODIY BARQARORLIK

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna

TDIU “Marketing” kafedrası mudiri, i.f.d., professor

Qurbonova Aziza Shavkatovna

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekistonda yashil iqtisodiyot va makroiqtisodiy barqarorlik hamda ularning uyg‘unligi keng yoritib o‘tilgan. Makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashning muhim jihatlari, asosiy omillari va shartlari, barqaror rivojlanish maqsadlari har bir inson uchun farovon turmush tarzini yaratishga xizmat qiluvchi iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik ko‘rsatkichlarni o‘z ichiga oladi. Muallif tomonidan batafsil yoritilib, o‘rganilish va tadqiq etish natijasida taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: iqtisodiyot, makroiqtisodiy barqarorlik, YaIM, barqaror valyuta.

Аннотация

В данной статье автором подробно раскрыты основные факторы и условия развития экономики страны, обеспечивающие макроэкономическую стабильность в современную развивающуюся эпоху, а в результате изучения и исследования разработаны предложения и рекомендации.

Ключевые слова: экономика, макроэкономическая стабильность, ВВП, стабильная валюта.

Abstract

In this article, the author reveals in detail the main factors and conditions of the country’s economic development that ensure macroeconomic stability in the modern developing era, and as a result of the study and research, suggestions and recommendations have been developed.

Keywords: economy, macroeconomic stability, GDP, stable currency.

KIRISH

Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga ko‘p omillar ta‘sir etadi. Bu omillar ko‘plab bo‘lib, ularning eng muhimlarini aniqlash va ularning shartlarini o‘rganish masalasi doimo dolzarblikni anglatadi. Ya‘ni, iqtisodiyotning rivojlanishiga har bir makroiqtisodiy jarayonlar ta‘sir ko‘rsatadi. Iqtisodiyotda makroiqtisodiy shartlarning hajmi oshib borishi bilan bunga parallel ravishda iqtisodiyot ham rivojlanib boradi. Bundan tashqari, turli iqtisodiy shartlar mamlakatda makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda katta ahamiyatga egadir¹. Makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlanishi bu mamlakatda iqtisodiyot jadal rivojlanayotganidan darak beradi².

¹ “Жаҳонда барқарор иқтисодий ривожланиш концепцияларини амалга ошириш механизми ва дастаклари” мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси материаллари тўплами. -: Тошкент. “Universitet” 2018.

² Вахабов А.В. Миллий иқтисодиётда барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш ва таркибий ўзгаришларни амалга

Davlat rahbari ham doimo o'zining rivojlanish dasturlarini belgilashda, mamlakatning strategik yo'nalishlarini o'rnatishda makroiqtisodiy barqarorlikning muhimligi, uning omillari va shartlari to'g'risida doimo ta'kidlab keladilar.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2020-yil va keyingi-yillarda iqtisodiyot sohasida amalga oshirilishi zarur bo'lgan dasturiy va maqsadli vazifalarni belgilab berishda: “Birinchidan, 2020-yilda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va inflyatsiyani jilovlash – iqtisodiy islohotlar jarayonidagi bosh vazifamizdir”, deya ta'kidlaganlari ham mamlakatimizda makroiqtisodiy barqarorlikning zarurligini oshiradi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Ushbu ilmiy maqola bilan bog'liq adabiyotlar o'rganilib, tahlil qilinib quyidagilarga e'tibor qaratish muhimligi taklif sifatida belgilab olindi:

- Mamlakatda yashillik darajasini yanada oshirish.
- Tabiat bilan bog'liq mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish.
- Makroiqtisodiy barqarorlikka erishishning optimal variantlarini tanlash.
- Makroiqtisodiy barqarorlik bilan bog'liq barcha resurslardan to'g'ri va tejamkor foydalanish.
- Yashil iqtisodiyot va makroiqtisodiy barqarorlikning xalqaro darajadagi mavqeyini ta'minlash.

METODOLOGIYA

Ushbu ilmiy maqolada yashil iqtisodiyot va makroiqtisodiy barqarorlikka oid tegishli adabiyotlar o'rganilib, tahlil qilindi. Bunda, bir tomondan yashil iqtisodiyotning afzalligi tahlil qilingan bo'lsa, ikkinchi tomondan esa makroiqtisodiy barqarorlikning ta'minlanishi, mamlakatda ishlab chiqarish salohiyatining yaxshilanishi, yangi sanoat korxonalari paydo bo'lishi amalga oshadi. Bularning natijasida aholi bandligi oshadi, ishsizlik darajasi pasayadi. Shu kabi holatlar tahlil qilinib, tegishli takliflar berib o'tiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bizga ma'lumki, yashil iqtisodiyot va uning jamiyatdagi ta'siri nechog'li muhimdir. Dunyo mamlakatlari iqtisodiyotini tahlil qilganimizda, shu narsaning guvohi bo'lamizki, deyarli barcha mamlakatlarda yashillikka bo'lgan intilish sezilib turadi¹. Bu o'z-o'zidan ma'lumki, yashil iqtisodiyot va makroiqtisodiy barqarorlik dunyo mamlakatlari oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Jumladan, bizning mamlakatimizda ham desak – mubolag'a bo'lmaydi.

Shuni eslash joizki, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabr PQ-4477-son “2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining ‘yashil’ iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi Qarori² qabul qilindi. Har

ошириш муаммолари. /“Экономика и туризм: международная и национальная практика”. Республиканская научно-практической конференция. Технический институт Ёджу в городе Ташкент. 22 февраля 2020 года.

¹ Иминов Т.К., Вахабов А.В., Тешабоев Т.З., Бутабоев М.Т. “Зелёная экономика” как основа устойчивого развития. Монография. — Т.: “Aloqachi”, 2019.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabr PQ-4477-son “2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining ‘yashil’ iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi Qarori: <https://lex.uz/docs/-4539502>

qanday qaror va har qanday strategiyadan maqsad – mamlakatni istiqbolli rivojlantirishdir. Shunday ekan, strategiyadan ko‘zlangan maqsad quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- Yashil iqtisodiyot ta‘sirida ijtimoiy rivojlanishga erishish.
- Tabiat, iqlim va ekologiya barqarorligini ta‘minlovchi mustahkam iqtisodiy taraqqiyotga erishish.
- Mamlakatimiz iqtisodiyotining energiya samaradorligini oshirish.
- Mamlakatimizdagi mavjud potentsialdan tejamkorona va samarali foydalanish.
- Milliy va xalqaro standartlarga mos ravishda “yashil” mezonlar va o‘lchovlarni kiritish va boshqalar.

Shuni ta‘kidlash o‘rinliki, iqtisodiyotning uzoq muddat davomida yuqori sur‘atlar bilan o‘sishi – barqaror iqtisodiy o‘shish hisoblanadi. So‘nggi yillarda mamlakatimizda yaratilgan qulay makroiqtisodiy sharoit hisobiga milliy iqtisodiyotimiz barqaror rivojlandi. Hukumat iqtisodiyotning turli tarmoqlarida investitsiyaviy muhitni yaxshilash, kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan islohotlarni faol davom ettirmoqda. Natijada, mamlakatda ishbilarmonlik muhiti yaxshilanib, tadbirkorlik subyektlari soni va ularning faolligi oshib bormoqda. So‘zimiz isboti sifatida shuni aytish mumkinki, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev raisligida 2024-yil 16-yanvarda makroiqtisodiy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishni ta‘minlash bo‘yicha ustuvor vazifalar muhokamasi yuzasidan videoselektor yig‘ilishi o‘tkazildi¹. Ushbu yig‘ilishda, o‘tgan yilgi ayrim ko‘rsatkichlar esga olindi. Jumladan, 2023-yilda mamlakatimizda iqtisodiy o‘shish 6 foizni tashkil qildi. Jumladan, sanoat 6, xizmat ko‘rsatish 6,8, qurilish 6,4, qishloq xo‘jaligi 4,1 foiz o‘sgan. Joriy yilda esa, yalpi ichki mahsulot hajmini kamida 6 foizga ko‘paytirib, 100 milliard dollarga yetkazish maqsad qilingan. Yig‘ilishda shu boradagi vazifalar, zaruriy chora-tadbirlar muhokama qilindi.

Davlatimiz rahbari buning uchun, avvalo, eng katta islohotchi bo‘lgan iqtisodiy kompleks xodimlari juda qattiq ishlashi kerakligini ta‘kidladi. Masalan, umumiy sanoat hajmi o‘sgani bilan, ishlab chiqarishda qo‘shilgan qiymat 40 foizdan oshmayapti. Bular asosan importga qaramlik, energiya iste‘moli yuqoriligi va ortiqcha xarajatlar ko‘pligi sababli bo‘lmoqda. Shu bois iqtisodiy kompleks rahbarlari va barcha davlat korxonalarini uchun “2024-yil – tannarxni qisqartirish va samaradorlik yili” bo‘lishi lozimligi ta‘kidlandi. Xaridlar va logistikani maqbullashtirish, energiya resurslarini tejash va raqamlashtirish orqali qancha xarajatni kamaytirish mumkinligi tarmoqlar kesimida ko‘rsatib o‘tildi. Joriy yilda yirik tarmoqlarda qo‘shilgan qiymatni 45 foizdan oshirish, tannarxni 15 foizga kamaytirish, jami sanoatda 7 foiz o‘shishni ta‘minlash bo‘yicha vazifalar belgilandi.

Shu bilan birga, iqtisodiy kompleksdagi rahbarlar faoliyatini oylik, choraklik va yillik samaradorlik ko‘rsatkichlari (KPI) bilan bog‘lash, o‘rinbosarlar sonini ko‘rib chiqish taklifi ilgari surildi.

¹ www.stat.uz — O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy sayti.

Prezidentimiz yana bir dolzarb masala – ya’ni, mamlakatimizdagi moliyaviy intizom masalasiga ham alohida to’xtalib o’tdilar¹. Jumladan, o’tgan yili ayrim davlat korxonalari tomonidan dividend va soliq to’lovlari bo’yicha byudjetga 8 trillion so‘m tushum ta’minlanmagan. Sirdaryo va Jizzax viloyatlarida soliq tushumlari 20 foiz o’sgan bo’lsa, Xorazm, Buxoro va Qashqadaryoda bu ko’rsatkich 7 foizga ham yetmagan. Bunday holatlar hududiy soliq bo’limi boshliqlari va o’rinbosarlari, mahalladagi soliqchilarning ishi sustligini ko’rsatadi. Shu bois bu tizim qayta ko’rib chiqilib, yangi yo’nalishlar belgilandi. Ular quyidagilar:

Birinchi yo’nalish – 40 mingta byudjet tashkiloti bilan ishlash vazifasi tumanlardan Soliq qo’mitasida yangi tashkil qilinadigan Tumanlararo byudjet tashkilotlari inspeksiyasiga o’tkaziladi. Ushbu inspeksiya to’liq raqamlashgan bo’ladi va G’aznachilik elektron tizimiga integratsiya qilinadi.

Ikkinchi yo’nalish – Qo’mitada soliq qarzini undirish bo’yicha ham Tumanlararo inspeksiya tashkil etiladi. Unga Majburiy ijro byurosida mavjud vakolatlar beriladi. Buning hisobiga, tumanlardagi qo’shimcha 200 nafar soliqchini mahallabay ishlashga o’tkazish imkoni bo’ladi.

Uchinchi yo’nalish – Respublika soliq tushumining 50 foizini beradigan 80 ta eng yirik korxonalar va 35 ta tijorat banki bilan ishlaydigan alohida tizim bo’ladi. Buning uchun Yirik soliq to’lovchilar bo’yicha inspeksiya tarkibida yangi tuzilma tashkil qilinib, Iqtisodiyot va moliya vazirligi bilan bevosita ishlaydi.

Yuqoridagi yo’nalishlardan kelib chiqib, Iqtisodiyot va moliya vazirligiga soliqlar tushumini o’z vaqtida ta’minlash, korxonalar xarajati asossiz o’sishining oldini olish bo’yicha vazifalar qo’yildi. Bojxona sohasi ham tahlil qilindi va unga ko’ra, o’tgan yili import bo’lgan tovarlarga salkam 60 trillion so‘mlik imtiyoz qo’llangani, lekin ularning samaradorligi bo’yicha yetarli tahlil yo’qligi qayd etildi. Shu bois imtiyoz bilan kirgan tovarlarni birma-bir o’rganib chiqishga ko’rsatma berildi. Byudjet tushumi uchun yana katta zaxiralar bu – xususiylashtirish va yerlarni auksion orqali sotishdir. Lekin xususiylashtirish dasturiga kiritilgan 484 ta davlat aktivi savdoga chiqarilmay turibdi. Masalan, savdoga qo’yilgan o’nlab don korxonalari sotilmasdan turibdi. Negaki, ularning bahosini belgilashda kamchiliklar bor. Vazirlar Mahkamasiga bu boradagi qo’lloqlarni bartaraf etib, joriy yilda 20 trillion so‘m tushumni ta’minlaydigan yangi xususiylashtirish dasturini tayyorlash topshirildi. O’tgan yili yerlarni auksion orqali sotishdan 1 trillion so‘m tushum bo’lgan, 12 mingta yangi loyiha qo’shilgan. Bunday imkoniyatlarni kengaytirish maqsadida – yil yakuniga qadar 70 ta, kelgusi yili barcha tumanlarning master rejalarini ishlab chiqish vazifasi qo’yildi.

Bugungi kundagi eng dolzarb masala bu – yashirin iqtisodiyot. Tahlillar shuni ko’rsatmoqdaki, xizmatlar, qurilish, sanoat sohalarida katta miqdordagi aylanma “soya”da qolmoqda. Davlatimiz rahbari yashirin iqtisodiyot adolatli raqobatga, halol tadbirkorlar faoliyatiga to’siq bo’layotganini aytib, qo’shimcha choralarni ko’rsatib o’tdi. Hozirda yashirin iqtisodiyot va iqtisodiy jinoyatchilikka qarshi kurashish bilan 14 ta idora tarqoq holda shug’ullanmoqda. Bu ishlarni muvofiqlashtirish va

¹ www.stat.uz — O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy sayti.

kuchaytirish maqsadida Bosh prokuratura huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti vakolatlari kengaytiriladi. Bu departament eng zamonaviy vositalar va yetuk mutaxassislar bilan ta'minlanib, uning huzurida ilmiy-tahliliy va o'quv markazi ochiladi. Shu bilan birga, Bosh prokuraturada ham yashirin iqtisodiyot bo'yicha alohida boshqarma va uning hududiy bo'limlari tashkil qilinadi.

Mamlakatimizda byudjet xarajatlarining samaradorligi ham muhim masalalardan biri hisoblanadi. Shu o'rinda aytish joizki, o'tgan yili byudjetdan 1,2 trillion so'mlik noqonuniy xarajat hamda 200 milliard so'mlik kamomad va o'g'riliklarga yo'l qo'yilgani aniqlangan. Sog'liqni saqlash, qishloq xo'jaligi sohalaridagi dasturlarga ajratilgan mablag'lar to'liq ishlatilmagan. Shuningdek, aslida ishlaymagan xodim yoki bajarilmagan ish uchun haq yozish, asossiz ssuda yoki mukofot pullari olish kabi holatlar ko'paygan. Bu borada Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Davlat moliyaviy nazorati inspeksiyasi faoliyati qoniqarsiz ekani ko'rsatib o'tildi. Shu bois mazkur inspeksiya Bosh prokuratura huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamentiga o'tkazilishi belgilandi.

Joriy yilda byudjetda ko'zda tutilgan 313 trillion so'mlik xarajatni to'g'ri sarflanishini nazorat qilish vazifasi qo'yildi. Inflyatsiyani kamaytirish masalasi ham dolzarb. Ko'rilgan choralar natijasida o'tgan yili inflyatsiya 9 foizdan oshmadi. Mahsulotlar inflyatsiyasini oziq-ovqatni ko'paytirish orqali jilovlash mumkinligi ta'kidlanib, bu bo'yicha qishloq xo'jaligi vaziri va hokimlarga ko'rsatmalar berildi.

Umuman, joriy yilda ham inflyatsiyani 9 foizdan tushirish choralari muhokama qilindi. Bank tizimi barqarorligini ta'minlash, iqtisodiyotga kreditlar yo'naltirish masalalariga ham to'xtalib o'tildi. Bozor mexanizmlari asosida kredit stavkalarini kamida 2–3 foizga tushirish bo'yicha dastur ishlab chiqish vazifasi qo'yildi. Mamlakatimizda aholi bandligini ta'minlash masalasiga alohida e'tibor qaratildi. Bu bo'yicha yaqinda qabul qilingan dasturni samarali amalga oshirish muhimligi ta'kidlandi. Bandlik tizimiga kiruvchi kasbga tayyorlash muassasalari hamda tashqi mehnat migratsiyasidagi ishlar talab darajasida emasligi qayd etildi. Kambag'allikni qisqartirish va Bandlik vazirligiga bu kabi kamchiliklarni bartaraf etib, aholini kasbga o'qitish va ish o'rinlari yaratish yuzasidan qo'shimcha topshiriqlar berildi. Albatta, bu kabi masalalarning tub mohiyatida iqtisodiy rivojlanish va uni ta'minlash yotadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Berilgan ma'lumotlar va fikrlardan shunday xulosaga kelish mumkinki, mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga asosan ikki omil: "yashil" iqtisodiyot va makroiqtisodiy barqarorlik hamda ularning real hayotda ta'minlanishi, ushbu omillarning uzviyligining bardavomiligi chinakam natijaga yetaklaydi. Buning uchun esa, ayrim takliflar inobatga olinishi maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

- Iqtisodiy rivojlanishga barcha soha vakillari birdek javobgar ekanligini his qilgan holda faoliyat olib borishlari.
- Har qanday resursdan o'z vaqtida to'liq va oqilona foydalanish.
- Xodimlar malaka va tajribasini yangiliklar asosida oshirib borish, zamon bilan hamnafas tarzda mehnat qilishlari.

• Zimmasidagi vazifalarni sidqidildan bajarish va o‘z kasbining fidoyi xodimlaridan bo‘lishlari muhim ko‘rsatkich hisoblanadi.

Yuqoridagi fikrlarga amal qilish va ularni real hayotda joriy etish, albatta, o‘zining ijobiy natijasini beradi.

FOYDALANILGA ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabrdagi “2019–2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining ‘yashil’ iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-4477-son qarori.

2. “Jahonda barqaror iqtisodiy rivojlanish konsepsiyalarini amalga oshirish mexanizmi va dastaklari” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to‘plami. — T.: “Universitet”, 2018.

3. Vahabov A.V., Fayzullayev J.N. “Yashil” iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha xalqaro va milliy dasturlar. // “Ta’lim tizimida ijtimoiy-gumanitar fanlar” ilmiy-metodologik va ilmiy-uslubiy jurnal, 2019, № 3.

4. Иминов Т.К., Вахабов А.В., Тешабоев Т.З., Бутабоев М.Т. “Зелёная экономика” как основа устойчивого развития. Монография. — Т.: «Алоқачи», 2019.

5. Vahabov A.V. “Yashil iqtisodiyot” konsepsiyasini amalga oshirishning xorij tajribasi va undan O‘zbekiston amaliyotida foydalanish imkoniyatlari. / “Yashil iqtisodiyot” rivojlanishining jahon tajribasi va undan O‘zbekiston amaliyotida foydalanish imkoniyatlari. Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plami. – T.: “Universitet”, 2019.

6. Vahabov A.V. Milliy iqtisodiyotda barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlash va tarkibiy o‘zgarishlarni amalga oshirish muammolari. / “Ekonomika i turizm: mezhdunarodnaya i natsionalnaya praktika”. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. Toshkent shahridagi Yodju texnika instituti. 2020-yil 22-fevral.

7. www.stat.uz — O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy sayti.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhah: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, iyun, 6-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710. ГОСТ 7.56-2002** " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**